

IN MEMORIA

DOI

Павло Миколайович Рудяков (1956–2021)

Вероніка Ярмак

Доктор філологічних наук, провідний науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 01001, Київ, вул. Грушевського, 4, Yarmak@nas.gov.ua

Pavlo Mykolayovych Rudyakov (1956–2021)

Veronika Yarmak

Doctor of Philological Sciences, leading researcher of the Department of Slavic Languages O. O. Potebnja Institute of Linguistics National Academy of Sciences of Ukraine, 01001, Kyiv, str. Hrushevsky, 4, Yarmak@nas.gov.ua

23 травня 2021 року пішов із життя видатний український славіст, доктор філологічних наук, автор шести монографій та понад 450 публікацій, професор Павло Миколайович Рудяков. Постать Павла Миколайовича є унікальною і вирізняється насамперед тим, що він був сучасним фахівцем широкого профілю: поряд з тим, що Павло Миколайович плідно працював на ниві історії слов'янських літератур (зокрема, сербської і хорватської), він залишив помітний слід як історик балканських слов'ян, а також як експерт-міжнародник у галузі політології та європейської інтеграції, пострадянських та європейських політологічних студій.

Павло Миколайович Рудяков народився 3 грудня 1956 р. в м. Одесі, у родині докторів філологічних наук, професорів Миколи Олександровича Рудякова і Жанни Павлівни Соколовської. У 1980 р. Павло Миколайович закінчив слов'янське відділення філологічного факультету Київського

державного (нині – національного) університету ім. Тараса Шевченка зі спеціальності «сербохорватська мова і література», «українська мова і література». У 1984 р., після закінчення аспірантури в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України (нині – Національної Академії наук України), Павло Миколайович Рудяков захистив кандидатську дисертацію «Українсько-хорватські літературні зв'язки у ХІХ–ХХ ст.», а в 1995 р. докторську дисертацію на тему: «Югославський (сербський та хорватський) історичний роман другої половини ХХ ст.: особливості історичної концепції та оповідної структури» (спеціальність – література зарубіжних країн). Протягом цього ж періоду в Україні й у Сербії (відповідно, сербською мовою) було опубліковано і кращі літературознавчі монографії ученого: «Українсько-хорватські літературні взаємини в ХІХ–ХХ ст.» (1987 р.); «Історія як роман» (1994 р.); «Сеоба Срба у Русију у ХVІІІ веку» (1995 р.). Великий інтерес сербської наукової громадськості викликали й праця П. М. Рудякова історико-літературознавчого характеру «Историја као роман» (2000 р., серб. мовою). Тему переселень сербів в Україну П. М. Рудяков згодом продовжив у змістовному дослідженні «В службу и вечное подданство...». Сербские поселения Новая Сербия и Славяносербия на украинских землях (1751–1764)» (2001 р.), а спостереження й глибокі аналітичні висновки щодо життя й діяльності чорногорців на східнослов'янських територіях – у праці «Crnogorci u Ukrajini i Rusiji (XVIII – pocetak XIX veka)» (2012, чорногорською мовою). Неабиякий хист П. М. Рудякова як історика балканських слов'ян втілювався, зокрема, у співпраці з проф. В. І. Яровим та іншими фахівцями у процесі створення солідного підручника («Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.)», 2009 р., у співавт.). У межах своєї багатогранної діяльності Павло Миколайович опікувався також проблемами етнонаціонального характеру («Багатомовність як мовно-культурний феномен», 2011).

П. М. Рудяков був тонким дослідником творчості Іво Андрича, видатного сербського письменника, лауреата Нобелівської премії. Ці грані таланту вченого втілювалися у його літературознавчих працях («Між вічністю і часом.

Життя і творчість Іво Андрича», 2000 р.), присвячених, зокрема, галереї образів жінок у творах І. Андрича («Ідея Краси-гармонії та образ жінки у творах Іво Андрича», 2006 р.) та проблемі мовчання і говоріння героя у прозі згаданого автора («Мовчання героя у прозі Іво Андрича», 2008 р.; «Три врсте причања и ћутања код Андрићевих јунака», 2011, серб. мовою).

Свою активну наукову діяльність Павло Миколайович вдало поєднував із викладацькою: він працював на різних посадах в Інституті літератури АН України, на кафедрі слов'янської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1996–2014 рр., професор кафедри, викладав курси з історії сербської та хорватської літератур, країнознавства Сербії і Хорватії, спецкурси з історії української славістики, теоретичних питань слов'янського порівняльного літературознавства).

На окрему увагу заслуговує діяльність Павла Миколайовича Рудякова як політолога із цікавою та принциповою позицією: протягом періоду із 1994 по 2003 рр. він обіймав посаду завідувача відділу Європи в Інституті світової економіки і міжнародних відносин НАН України, працював в Національному Інституті стратегічних досліджень. З 2014 р. Павло Миколайович – провідний науковий співробітник Відділу історії нових незалежних держав Інституту всесвітньої історії НАН України, а також директор Інформаційно-аналітичного центру «Перспектива». Спостереження і глибокі аналітичні прогнози згаданого періоду втілилися у численних статтях П. М. Рудякова, присвячених різним аспектам Балканської кризи, євроінтеграції, глобалізації тощо. Серед них особливе місце посідають наступні: «Балканська криза (1991–2001): характер, особливості, наслідки» (2001 р.); «Україна: Стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки» (2004 р., у співавт.); «Європейський Союз після розширення: проблеми, перспективи, "український контекст"» (2005 р.); «Релігійний фактор у подіях Балканської кризи (1991–2011)» (2011 р.); «Боротьба канонічної церкви проти розколів і смуту: досвід Сербії (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)» (2012 р.); «Модернізаційні практики і моделі у глобалізованому світі, що інтегрується»

(2015 р.); «Пострадянська трансформаційна парадигма Молдови та елементи несистемно-асинхронної модернізації в ній» (2016 р.).

Винятково важливою була й місія П. М. Рудякова як діяча, що з 2001 р. очолював Товариство «Україна–Сербія», а також виконував обов'язки заступника голови Федерації товариств дружби із зарубіжними країнами. Павло Миколайович зробив величезний духовний внесок до скарбниці українсько-сербських культурних взаємин, виступав організатором і натхненником цілої низки наукових та літературно-мистецьких заходів, спрямованих на популяризацію сербської мови, літератури і культури в Україні, на підтримку сербського народу протягом тривалої Балканської кризи кінця ХХ – початку ХХІ століття. Учений вів активну науково-просвітницьку роботу, послідовно відстоюючи позицію заперечення подвійних стандартів у підході до оцінки подій в епоху новітньої історії.

Останню монографію – «Посттранзитний антирадянський світ. 30 років без СРСР» – Павло Миколайович присвятив наслідкам пострадянського періоду у суспільно-політичній, гуманітарній сферах країн колишнього Союзу на фоні посттранзитного досвіду країн Південно-Східної та Центральної Європи.

В особі Павла Миколайовича сучасна славістика втратила не лише глибокого вченого європейського рівня із тонким філологічним чуттям та винятковою здатністю до критичного переосмислення і узагальнення літературних і мовних явищ, а й непересічного політолога-аналітика з аргументованою і принциповою позицією, заснованою на фундаментальних знаннях у різних галузях слов'янознавства. Світла пам'ять і Царство Небесне видатному вченому і чудовій людині!

Дата подання матеріалу до редакції – 12.01.2022 р.